

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ

ΑΝΑΡΤΗΤΕΑ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ

ΕΚΘΕΣΗ ΕΠΙ ΤΟΥ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟΥ

«Ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία της Οδηγίας 2014/104/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Νοεμβρίου 2014, σχετικά με ορισμένους κανόνες που διέπουν τις αγωγές αποζημίωσης βάσει του εθνικού δικαίου για παραβάσεις των διατάξεων του δικαίου ανταγωνισμού των κρατών-μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης»

Ι. Γενικά

Με το προτεινόμενο νομοσχέδιο, όπως διαμορφώθηκε μετά τη συζήτηση στη Διάρκη Επιτροπή Παραγωγής και Εμπορίου, αφενός μεν ενσωματώνεται στην ελληνική έννομη τάξη η Οδηγία 2014/104/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Νοεμβρίου 2014, σχετικώς με ορισμένους κανόνες, που διέπουν τις αγωγές αποζημίωσης βάσει του εθνικού δικαίου για παραβάσεις των διατάξεων του δικαίου ανταγωνισμού των κρατών-μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αφετέρου δε θεσπίζονται ρυθμίσεις για παραβάσεις των άρθρων 1 και 2 του Ν. 3959/2011 (ΦΕΚ Α' 93), που δεν εμπίπτουν στα άρθρα 101 ή 102 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ).

Συμφώνως προς την Αιτιολογική Έκθεση του νομοσχεδίου, η θέσπιση της δυνατότητας για άσκηση αγωγής αποζημιώσεως κατά επιχειρήσεων που έχουν παραβεί το δίκαιο κατά των περιορισμών του ανταγωνισμού, δηλαδή η εισαγωγή ειδικών κανόνων ιδιωτικού δικαίου, στοχεύει στην επίτευξη μεγαλύτερης αποτελεσματικότητας στην επιβολή του δικαίου κατά των περιορισμών του ανταγωνισμού. Πρόκειται για κανόνες πέραν αυτών επί των οποίων μέχρι τώρα βασιζόταν η δημόσια επιβολή του δικαίου αυτού, υπό την προϋπόθεση η ζημία να προέρχεται από σύμβαση ή ζημιογόνο εξ αδικοπραξίας συμπεριφορά. Περαιτέρω, στην Αιτιολογική έκθεση αναφέρεται ότι το

νομοσχέδιο δεν θίγει τις τυχόν αξιώσεις για παύση της προσβολής και παράλειψη της παράβασης στο μέλλον, καθώς και ότι οι διατάξεις του δεν έχουν ως σκοπό να παραμερίσουν το γενικό πλαίσιο των διατάξεων των άρθρων 914 επ. του Αστικού Κώδικα.

Το νομοσχέδιο αποτελείται από δεκαεπτά (17) άρθρα, σε καθένα από τα οποία γίνεται επίκληση του αντίστοιχου υπό ενσωμάτωση άρθρου της Οδηγίας 2014/104/ΕΕ.

Στο Άρθρο 1 ορίζεται ο σκοπός του νόμου, όπως ειδικότερα αναφέρθηκε ανωτέρω.

Στο άρθρο 2 δίνονται ορισμοί για τις ανάγκες εφαρμογής του υπό ψήφιση νόμου.

Στο άρθρο 3 θεσπίζεται ρητώς το δικαίωμα φυσικού ή νομικού προσώπου σε πλήρη αποζημίωση για ζημία λόγω παράβασης του δικαίου του ανταγωνισμού και αναγνωρίζεται ότι η ευθύνη σε αποζημίωση υφίσταται ανεξαρτήτως του εάν μία αρχή ανταγωνισμού έχει ήδη διαπιστώσει την ύπαρξη παράβασης.

Στο άρθρο 4 προβλέπεται το δικαίωμα κάθε διαδίκου να ζητεί από το δικαστήριο να διαταχθεί η προσκόμιση συγκεκριμένων διαθέσιμων αποδεικτικών στοιχείων, τα οποία βρίσκονται υπό τον έλεγχο του αντιδίκου ή τρίτου, υπό την προϋπόθεση εφαρμογής, βάσει συγκεκριμένων κριτηρίων, της αρχής της αναλογικότητας. Επίσης, ορίζεται ότι το δικαστήριο λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα για την προστασία των εμπιστευτικών πληροφοριών, θεσπίζεται υποχρέωση του πραγματογνώμονα, που τυχόν θα διορισθεί, να καταρτίσει περίληψη των πληροφοριών σε μη εμπιστευτική εκδοχή, και απαγορεύεται ο διορισμός τεχνικών συμβούλων κατ' άρθρο 391 ΚΠολΔ.

Στο άρθρο 5 εισάγεται τεκμήριο ομολογίας των αντίστοιχων προς απόδειξη ισχυρισμών του αντιδίκου, εάν ο δικαστικός διαταχθείς δεν προσκομίσει τα διαταχθέντα στοιχεία ή ματαιώσει την προσκόμισή τους, προβλέπεται δε και χρηματική ποινή για αδικαιολόγητη μη προσκόμιση ή καταστροφή των στοιχείων ή μη συμμόρφωση σε διάταξη απόφασης για προστασία εμπιστευτικών πληροφοριών.

Στο άρθρο 6 ορίζονται επιπλέον κριτήρια για την εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας σε περίπτωση κατά την οποία τα αιτηθέντα αποδεικτικά στοιχεία περιλαμβάνονται στον φάκελο αρχής ανταγωνισμού και ουδείς διάδικος δύναται ευλόγως να προσκομίσει, εφόσον έχει περατωθεί, με τον κατά περίπτωση προβλεπόμενο τρόπο, η διαδικασία ενώπιον της αρχής ανταγωνισμού. Περαιτέρω, για συγκεκριμένες κατηγορίες στοιχείων δίνεται η δυνατότητα υπό προϋποθέσεις προσκόμισης μέρους αυτών. Επιπλέον, ορίζεται δυνατότητα της αρχής ανταγωνισμού να υποβάλλει εξ ιδίας πρωτοβουλίας έγγραφες παρατηρήσεις προς το διατάξαν δικαστήριο ως προς την αναλογικότητα του αιτήματος κοινοποίησης αποδεικτικών στοιχείων, καθώς

και δυνατότητα του δικαστηρίου να ζητά από την αρχή ανταγωνισμού τη διατύπωση γνώμης για ζητήματα σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου αυτού, εφόσον η αρχή το κρίνει σκόπιμο.

Στο άρθρο 7 θεσπίζονται περιορισμοί στη χρήση των αποδεικτικών στοιχείων, τα οποία αναφέρονται στις παραγράφους 4, 5 και 6 του προηγούμενου άρθρου.

Στο άρθρο 8 ορίζεται η έναρξη, ο χρόνος και η αναστολή της παραγραφής αξιώσεων κατά του παραβάτη για ζημίες λόγω παράβασης του δικαίου του ανταγωνισμού.

Στο άρθρο 9 ορίζεται ότι το δικάζον δικαστήριο δεσμεύεται από μη υποκείμενη σε προσφυγή απόφαση εθνικής αρχής ανταγωνισμού ή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ως προς τη διαπίστωση παράβασης των άρθρων 1 ή 2 του Ν. 3959/2011 ή και των άρθρων 101 ή 102 της ΣΛΕΕ, ενώ το ίδιο ισχύει και για τις αντίστοιχες διαπιστώσεις τελεσίδικης απόφασης ελληνικού ή δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης επί προσφυγής κατά αποφάσεων των ανωτέρω οργάνων. Επιπλέον, ορίζεται, επιτρεπομένης ανταποδείξεως, ότι αποτελεί πλήρη απόδειξη παράβασης των άρθρων 101 ή 102 ΣΛΕΕ η τελεσίδικη απόφαση παράβασης, η οποία εκδόθηκε σε άλλο κράτος-μέλος και προσκομίζεται στο δικάζον δικαστήριο.

Στο άρθρο 10 ορίζεται η έκταση της ευθύνης εις ολόκληρον και το δικαίωμα αναγωγής επιχειρήσεων, οι οποίες παρέβησαν από κοινού το δίκαιο του ανταγωνισμού.

Στο άρθρο 11 θεσπίζεται υπέρ του εναγομένου δικαίωμα ένστασης, συνισταμένης σε εκ μέρους του ενάγοντος μετακύλιση της επιπλέον επιβάρυνσης, την οποία υπέστη λόγω της παράβασης, στις επόμενες βαθμίδες της αλυσίδας εφοδιασμού.

Στο άρθρο 12 θεσπίζεται η δυνατότητα του δικάζοντος δικαστηρίου να λαμβάνει υπόψη εκκρεμείς αγωγές ή εκδοθείσες αποφάσεις που αφορούν στην ίδια παράβαση, με ενάγοντες, πρόσωπα τα οποία δραστηριοποιούνται σε διαφορετικές βαθμίδες της αλυσίδας διανομής.

Με το άρθρο 13 συνιστάται ειδικό τμήμα στο Πρωτοδικείο και στο Εφετείο Αθηνών για την εκδίκαση των υποθέσεων του υπό ψήφιση νόμου, με κατά τόπο αρμοδιότητα εκτεινόμενη στο σύνολο της χώρας.

Στο άρθρο 14 ορίζεται η πιθανολόγηση ως κριτήριο για την εκτίμηση από το δικαστήριο του ύψους της ζημίας, εφόσον είναι πρακτικώς αδύνατος ή υπερβολικώς δυσχερής ο ακριβής προσδιορισμός του.

Με το άρθρο 15 θεσπίζονται διατάξεις για τη συναινετική επίλυση των διαφορών του υπό συζήτηση νομοσχεδίου.

Στο άρθρο 16 ορίζεται ο χρόνος ισχύος των ουσιαστικών και των δικονομικών διατάξεων του υπό συζήτηση νομοσχεδίου σε σχέση και με τις εκκρεμύσεις αγωγές.

Στο άρθρο 17 ορίζεται η έναρξη ισχύος του υπό ψήφιση νομοθετήματος.

II. Παρατηρήσεις επί των άρθρων του νομοσχεδίου

1. Επί του άρθρου 2

Η παράγραφος 7 του άρθρου 2 του νομοσχεδίου αναφέρεται σε «ένδικο μέσο» και «τακτικό ένδικο μέσο», ενώ η αντίστοιχη διάταξη του άρθρου 2 της Οδηγίας (αριθμός 12) ερμηνεύει την έννοια της «τελεσίδικης απόφασης παράβασης» ως την απόφαση που δεν υπόκειται σε «τακτικό ένδικο μέσο». Περαιτέρω, η διάταξη της Οδηγίας του άρθρου 2, αριθμός 11 που αναφέρεται στην έννοια της «απόφασης παράβασης» (απόφαση με την οποία διαπιστώνεται παράβαση του δικαίου ανταγωνισμού), ενσωματώνεται με τον όρο «απρόσβλητη απόφαση παράβασης», ήτοι απόφαση «μη υποκείμενη πλέον σε αναίρεση». Στην περίπτωση αυτή πρόκειται για αμετάκλητη απόφαση ενώ στην προηγούμενη για τελεσίδικη απόφαση, επομένως δεν περιλαμβάνεται η αναίρεση. Πρέπει, ενδεχομένως, να αποσαφηνιστεί η έννοια του «ένδικου μέσου» και του «τακτικού ένδικου μέσου», με συγκεκριμένη αναφορά στο περιεχόμενο εκάστης έννοιας.

2. Επί του άρθρου 4

Στην παράγραφο 6 του άρθρου 4 ορίζονται τα εξής: «6. Το δικαστήριο, όταν διατάσσει την κοινοποίηση των αποδεικτικών στοιχείων, μεριμνά για τη πλήρη εφαρμογή του δικηγορικού απορρήτου που ισχύει σύμφωνα με το ενωσιακό ή το εθνικό δίκαιο». Συμφώνως προς την Αιτιολογική Έκθεση, «η διαζευκτική αναφορά της Οδηγίας στο δικηγορικό απόρρητο, που ισχύει δυνάμει του ενωσιακού ή του εθνικού δικαίου, διατηρήθηκε προκειμένου να εφαρμόζεται το δίκαιο (ενωσιακό ή εθνικό) που κάθε φορά παρέχει τη μεγαλύτερη προστασία στο δικηγορικό απόρρητο». Σημειώνεται ότι, συμφώνως προς τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 53 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και ειδικότερα όσον αφορά την εφαρμογή του καλύτερου επιπέδου προστασίας ενός θεμελιώδους δικαιώματος (εθνικό, ενωσιακό και διεθνές), κρίθηκε ότι η εφαρμογή της διάταξης αυτής δεν πρέπει να οδηγήσει στην υπονόμηση της αρχής της υπεροχής του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ, 26.2.2013, Stefano Melloni κατά Ministerio Fiscal, υπόθεση C 399/11).

3. Επί του άρθρου 5

Στην παράγραφο 2 του άρθρου 5, κατ' αντιστοιχία προς το άρθρο 8 της Οδηγίας, ορίζονται τα εξής: «2. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι οι κυρώσεις που μπορούν να επιβληθούν από τα εθνικά δικαστήρια είναι αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές. Οι κυρώσεις τις οποίες δύνανται να επι-

βάλλουν τα εθνικά δικαστήρια περιλαμβάνουν, σε ό,τι αφορά τη συμπεριφορά ενός διαδίκου στο πλαίσιο δίκης επί αγωγής αποζημίωσης, τη δυνατότητα συναγωγής επιβαρυντικών για τον εκάστοτε διάδικο συμπερασμάτων, όπως, για παράδειγμα, το τεκμήριο ότι ένα κρίσιμο ζήτημα έχει αποδειχθεί ή την ολική ή μερική απόρριψη αξιώσεων και ενστάσεων και τη δυνατότητα καταδίκης σε καταβολή των εξόδων». Στην Αιτιολογική Έκθεση επισημαίνεται η δικονομική σημασία της αστικής κύρωσης (ομολογία) ενώ, επιπροσθέτως, «προβλέπεται καταδίκη σε χρηματική ποινή, περιερχόμενη στο δημόσιο ταμείο». Επισημαίνεται η διάταξη της Οδηγίας για «αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές» κυρώσεις, καθώς και το ότι οι κυρώσεις που επιβάλλονται στις παραβάσεις τόσο του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και του εθνικού δικαίου ανταγωνισμού προσδιορίζονται σε σχέση με την προκληθείσα βλάβη, ανερχόμενες έως το 10% του συνολικού κύκλου εργασιών κατά το προηγούμενο οικονομικό έτος της παράβασης.

4. Επί του άρθρου 6

Στην παράγραφο 2 προτείνεται να απαλειφθεί η φράση «της αναλογικότητας» από τη φράση «κατά την αξιολόγηση της αναλογικότητας της αίτησης» και μετά τη φράση «παράγραφο 3 του άρθρου 4» να τεθεί η φράση «και την τήρηση της αρχής της αναλογικότητας». Επίσης, για την πληρότητα του λόγου, προτείνεται να τεθεί η φράση «του παρόντος» μετά τη φράση «στην παράγραφο 5». Περαιτέρω, στο τελευταίο τμήμα της περίπτωσης α' της παραγράφου 2, αντί της λέξης «όχι», να τεθεί η φράση «δεν συνιστά».

Επιπλέον, στην πρώτη σειρά της παραγράφου 6, αντί της λέξης «ενάγοντος» προτείνεται να τεθεί η λέξη «διαδίκου», δεδομένου ότι και από την Αιτιολογική Έκθεση προκύπτει ότι πρόκειται για τον «αιτούντα».

Στην παράγραφο 10, η φράση «αναλογικότητα του αιτήματος» προτείνεται να αντικατασταθεί από τη φράση «για την εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας σε αίτημα».

Στην παράγραφο 11 θεσπίζεται δικαίωμα του δικαστηρίου να ζητά από την αρχή ανταγωνισμού τη γνώμη της για ζητήματα που άπτονται της εφαρμογής του άρθρου 6. Το σχετικό αίτημα δεν περιβάλλεται τον τύπο της δικαστικής απόφασης ή διάταξης. Περαιτέρω, η χορήγηση της ζητηθείσας γνώμης εξαρτάται αποκλειστικώς από το κατά την κρίση της αρχής ανταγωνισμού σκόπιμο διατυπώσεως αυτής. Όμως, στην προηγούμενη παράγραφο θεσπίζεται δικαίωμα της αρχής να υποβάλλει εξ ιδίας πρωτοβουλίας παρατηρήσεις για την τήρηση της αρχής της αναλογικότητας. Παρατηρείται ότι, κατά τα ανωτέρω, τυχόν μη ικανοποίηση του αιτήματος του δικαστηρίου δεν παράγει έννομες συνέπειες.

5. Επί του άρθρου 7

Στο πρώτο εδάφιο της παραγράφου 1, μετά τη φράση «φάκελο της αρχής ανταγωνισμού», προτείνεται να τεθεί η φράση «εφόσον δεν έχει περατωθεί η διαδικασία ενώπιον αυτής», κατ' αντιστοίχιση προς την παρόμοια διατύπωση του άρθρου 6 παράγραφος 4, στην οποία παραπέμπει και η Αιτιολογική Έκθεση. Ομοίως, και συμφώνως προς τα ανωτέρω, στην παράγραφο 2 και στην παράγραφο 3, στο πρώτο εδάφιο αμφοτέρων, μετά τη φράση «φάκελο της αρχής ανταγωνισμού», προτείνεται να τεθεί η φράση «εφόσον δεν έχει περατωθεί η διαδικασία ενώπιον αυτής».

6. Επί του άρθρου 9

Με την προτεινόμενη διάταξη ορίζεται ότι τόσο η απόφαση της αρχής ανταγωνισμού όσο και η διαπίστωση που περιέχεται σε τελεσίδικη δικαστική απόφαση για την ίδια περίπτωση δεσμεύουν το δικάζον δικαστήριο ως προς την ύπαρξη παράβασης. Η διάταξη αυτή εναρμονίζεται συστηματικώς με την παράγραφο 2 του άρθρου 3, όπου ορίζεται ότι: «Η ευθύνη σε αποζημίωση είναι ανεξάρτητη από το αν μια αρχή ανταγωνισμού έχει ήδη διαπιστώσει την ύπαρξη παράβασης», και τούτο διότι μπορεί να υπάρχει παράβαση του δικαίου του ανταγωνισμού, αλλά να μην προκαλείται ζημία, άρα να μην συντρέχουν όλες οι προϋποθέσεις συνδρομής ευθύνης από αδικοπραξία.

7. Επί του άρθρου 12

Στις παραγράφους 1 και 2 προτείνεται, η λέξη «ενάγοντες» να αντικατασταθεί από τη λέξη «πρόσωπα», προς αποφυγή της πλεοναστικής διατύπωσης «άσκηση αγωγών [...] από ενάγοντες». Επίσης, στο τέλος της παραγράφου 2 θα ήταν νομοτεχνικώς πληρέστερο να προστεθεί η φράση, «με τον δικονομικώς προσήκοντα τρόπο», ώστε να αποσαφηνισθεί περαιτέρω το νόημα της προτεινόμενης διάταξης, όπως αυτό προσδιορίζεται από την Αιτιολογική Έκθεση. Εξ άλλου, στην παράγραφο 2 δεν γίνεται -ενδεικτική έστω- μνεία των δικονομικών οδών, μέσω των οποίων το δικαστήριο μπορεί να πληροφορείται την ύπαρξη εκκρεμούς αγωγής ή την έκδοση δικαστικής απόφασης, καθώς και κάθε σχετική πληροφορία.

8. Επί της ενσωμάτωσης του άρθρου 4 της Οδηγίας

Στο νομοσχέδιο δεν ενσωματώνεται η διάταξη του άρθρου 4 της Οδηγίας, που αναφέρεται στις «Αρχές της αποτελεσματικότητας και της ισοδυναμίας». Οι δύο αυτές αρχές δημιουργήθηκαν από τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο πλαίσιο της αρχής της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας ως θεμελιώδους αρχής που διασφαλίζει την αποτελεσματική εφαρμογή του δικαίου της ΕΕ. (ΔΕΕ, 15.9.1998, Sprac, C-260/96,

σκέψη 19 ; 17 .11. 1998, Aprile, C-228/96, σκέψη 19 ; 9 février 1999, Dilexport, C-343/96, σκέψη 25 ; 24 septembre 2002, Grundig Italiana, C-255/00, pt. 34, 24.3. 2009, Danske Slagterier, C-445/06, σκέψεις 32-33 ; 29.10.2009, Pontin, C-63/08, σκέψη 48 ; 15 12.2011, Banca Antoniana Popolare Veneta SpA, C-427/10, σκέψη 24). Η υιοθέτηση αυτής της νομολογιακής αρχής από το νομοθέτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κατ' αντιστοιχία προς τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, υπηρετεί την αρχή της ασφάλειας δικαίου. Σημειώνεται, εξ άλλου, ότι στην ίδια νομολογιακή αρχή παραπέμπει το άρθρο 14 του νομοσχεδίου (Βλ., γενικώς, για την Οδηγία, Η. Σουφλερό : «Η Οδηγία 2014/104/ΕΕ για τις αγωγές αποζημίωσης λόγω παράβασης της νομοθεσίας ανταγωνισμού και η σχέση της με τον Κανονισμό (ΕΚ) 1/2003 (εκτελεστικό Κανονισμό των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ) και άλλα σχετικά με την εφαρμογή του ενωσιακά κείμενα», ΝοΒ 2015, σελ. 921-952, με ειδικότερη αναφορά στις δύο ως άνω αρχές στις σελ. 250, 251, 252, αριθ. 90, 93, 95, 98).

Αθήνα, 13 Μαρτίου 2018

Ο εισηγητής
Νικόλαος Παπαχρήστος
Επιστημονικός Συνεργάτης

Ο Προϊστάμενος του Α΄ Τμήματος
Νομοτεχνικής επεξεργασίας
Ξενοφών Παπαρρηγόπουλος
Αναπληρωτής Καθηγητής
του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Ο Προϊστάμενος της Β΄ Διεύθυνσης
Επιστημονικών Μελετών
Αστέρης Πλιάκος
Καθηγητής του Οικονομικού
Πανεπιστημίου Αθηνών

Ο Πρόεδρος του Επιστημονικού Συμβουλίου
Κώστας Μαυριάς
Ομότιμος Καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών